

zpravidla z ekonomiky probíraného období, informuje o zajímavých otázkách raného egejského zemědělství a řemeslnické výroby a ústrojně začleňuje do tohoto materiálního rámce výklady jak o současné umělecké tvorbě, tak i o otázkách obchodu, politické expanze, životních zvyklostí a kultu.

Vlastní výkladový text knihy začíná kapitolou obírající se historií archeologických objevů v Egeidě. Stručné informace o nejdůležitějších výkopech jsou tu často prokládány autentickými citáty z prací samotných objevitelů. Druhá kapitola je originálním pohledem na egejské civilizace jakožto na výslednici vzájemného působení mezi zeměpisným a lidským faktorem v egejské mladší době kamenné a v období bronzovém. Značná pozornost se tu věnuje hmotným možnostem raného hospodářského rozvoje v egejské oblasti. Velká důležitost neolitu pro počátky tohoto vývoje se obráží i v názvu 3. kapitoly, nadepsané *Early Farmers and Metalworkers, 6000–2000 B. C.* Rozvoj konkrétních civilizačních forem se tu vyvozuje ze vzájemného prolínání zemědělské a kovozpracovatelské složky v tehdejší egejské ekonomice. Na tyto netradiční úvahy, obsahující mnoho podnětů k zamyšlení a prozrazující autorův překvapivě fundovaný materialistický přístup k řešení problémů, navazují tři tradičněji uspořádané kapitoly. Ve čtvrté a páté kapitole se autor zabývá mínojskou Krétou, jednak obdobím starších paláců, jednak vrcholným civilizačním rozvojem staré Kréty kolem poloviny 2. tisíciletí př. n. l., a práce je uzavřena kapitolou zabývající se mykénským Řeckem a koncem bronzového období. Za hlavní příčinu pádu mykénské civilizace pokládá autor vnitřní rozpory a rozkladné tendence uvnitř mykénského Řecka, nikoli útoky tzv. mořských národů, jejichž oblast působení ležela podle něho podstatně dále na východ. Přitom naopak připouští, že se těchto útoků na pobřežní krajiny Blízkého východu účastnily i skupinky achajských dobrodruhů z egejské oblasti. Zejména však zdůrazňuje značně intenzivní míru dozívání mykénské kultury ve 12. století př. n. l. v některých specifických helladsko-egejských krajinách a především velkou míru kontinuity mezi mykénským Řeckem a archaickým Řeckem antickým. Za tři nejdůležitější spojovací faktory tu Warren pokládá souvislý vývoj řeckého jazyka, mykénskou mytologickou tradici jakožto základnu pro rozvoj řeckého umění slovesného i výtvarného a kontinuitu ve vývoji řeckého náboženství, které pevně tkví svými kořeny v době mykénské.

Práce je doprovázena několika rejstříky a indexy, z nichž je nejpozoruhodnější abecedně sestavený výkladový slovník, obsahující vedle jmen starořeckých božstev a různých umělecko-historických termínů stručné charakteristiky hlavních egejských lokalit, informace o životě a díle významných archeologů apod.

To vše činí z Warrenovy práce publikaci, která nejen zaujme čtenáře hned při prvním pročtení, nýbrž ho dovede podnitit k tomu, aby se k jednotlivým partiím znovu vracel.

Antonín Bartoněk

Sigrid Deger-Jalkotzy, Fremde Zuwanderer im spätmykenischen Griechenland: Zu einer Gruppe handgemachter Keramik aus den Myk. III C Siedlungsschichten von Aigeira, Österr. Akad. der Wiss., Phil.-hist. Klasse, Sitzungsberichte, 326. Band, Wien, Verlag der Österr. Akad. der Wiss., 1977. Stran 89, tab. 3.

Práce se opírá o výsledky výzkumu pozdně mykénských vrstev v Aigeiře, lokalitě ležící v blízkosti Aigia na severním peloponéském pobřeží asi na polovině cestě mezi Korintem a Patrasem, kde prováděli v letech 1975–77 výzkumy rakouští archeologové pod vedením prof. W. Alzingerera. Nálezy spadají vesměs do pozdně mykénské vývojové fáze III C (zhruba 12. stol. př. n. l.) a stratigraficky je lze rozdělit do několika dílčích vrstev. Autorka práce si vzala za cíl analyzovat ručně vyráběnou nemykénskou keramiku, která byla nalezena zcela vespodu, zprvu o samotě, později smíšena s nejspodnější vrstvou mykénské keramiky. Ž důkladného rozboru keramického materiálu, který takto spadá zhruba na přelom 13. a 12. stol. př. n. l., autorce vyplývá, že nemykénská keramika z Aigeiry nezapadá do helladských vývojových tradic (str. 26–39), nýbrž že se tu ukazují souvislosti jednak s jihoitalsko-sicilskou oblastí (str. 40–47), jednak s Albánií (str. 48), a zejména pak prostřednictvím balkánského zázemí se středoevropskou kulturou popelnicových polí (str. 49–61). V závěru práce (str. 62–89) se autorka snaží vidět v uvedeném objevu z Aigeiry jednu z dalších stop tehdejšího přílivu obyvatelstva ze střední Evropy do oblastí při Jadranu, Iónském a Egejském

moří. Představuje si jej nikoli jako jednorázový vpád, nýbrž jako sérii útoků loupeživých skupinek přicházejících po souši i po moři ze severu.

Tyto útoky, které se podle D. uskutečňovaly na ose Jadran—Íonské moře, přerostly postupem času v loupeživou lavinu, která vedla k celé řadě destrukcí jak na východním pobřeží italském a sicilském, tak i na západním pobřeží illyrském a helladském, a strhla s sebou část obyvatelstva zpuštěných krajin, takže se i ono začalo podílet na formování širšího migračního jevu, o němž se v egyptských pramelech hovoří jako o mořských národech (jeho druhou složkou bylo analogické vření ve východní části Balkánského poloostrova a přilehlých asijských oblastech). Pokud se nově obyvatelstvo v helladské oblasti usadilo, došlo poměrně brzy (během jedné či dvou generací) k plné asimilaci těchto nových etnických elementů, jak to velmi názorně ukazuje právě případ Aigeiry, kde se již kolem poloviny 12. stol. př. n. l. (ne-li dříve) jeví tamní vrstvy jako zcela mykénské.

Práce S. Dager-Jalkotzyové vrhá některé nové pohledy na málo jasnou dobu doznívání mykénské civilizace, a třebaže malý rozsah publikace nedovoloval, aby se autorka vypořádala s problematikou v celé šíři, poprávu tu D. vyzdvihuje důležitost západních helladských oblastí pro řešení problematiky etnických otřesů v pozdní době bronzové. Opirá se přitom o studie archeologů zabývajících se vzájemnými vztahy egejského a středoevropského prostoru, zvláště o publikace pražského archeologa J. Bouzka, který se tomuto problémovému okruhu věnuje již po řadu let.

Antonín Bartoněk

Alfred Heubeck, Schrift; Archaeologia Homerica, hrsgb. v. F. Matz u. H.-G. Buchholz; Band III, Kap. X, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht 1979. Stran 205.

Heubeckova práce představuje tě. nejúplnější souhrn informací o egejské epigrafice. Dosvědčuje to samo členění publikace do tří hlavních oddílů: Předalfabetické písemné systémy v egejské oblasti (str. 2—73), Řecká abeceda (73—126), Homér a písmo (126—183). Každá z těchto kapitol je sama o sobě uzavřenou monografií, dotýkající se řešení hlavních problémových okruhů a vybavenou rozsáhlým poznámkovým aparátem.

Nástin vývoje egejských předalfabetických systémů je výborně fundován, prozrazuje výtečnou znalost nejnovějších nálezů i současných názorů a je velmi přehledně členěn. Je rozdělen podle hlavních písemných systémů do 5 kapitol: Krétské hieroglyficko-piktografické písmo (do 15. stol. př. n. l.; str. 2—10); krétské lineární písmo A (1900, resp. 1650—1470 př. n. l.; str. 11—23); krétsko-mykénské lineární písmo B (1520, resp. 1470—1200 př. n. l.; str. 23—54); kyperskomínojské písmo z Kypru a Ugaritu (16.—11. stol. př. n. l.; str. 54—64); klasické kyperské písmo (8.—3. stol. př. n. l.; str. 64—73).

Hieroglyficko-piktografické písmo, zejména v jeho kurzivní formě na hliněných předmětech, pokládá Heubeck za přímého předchůdce obou pozdějších, lineárních písem v tom smyslu, že i hieroglyficko-piktografické písmo je písemný systém v podstatě slabičný, ovšem přitom s doprovodnými ideogramy a číselnými, resp. měrnými označeními. H. se však nedovede rozhodnout mezi dvojím možným pojetím funkce hieroglyfických obrazců na pečetidlech — podle Evanse to byly značky vlastnické, příp. výrobní, podle Grumacha šlo spíše o předměty a obrazce kultovního charakteru. — Volně Heubeck přiřazuje k této skupině i disk z Faistu; na základě některých nově zjištěných paralel pokládá i jeho písemný systém ze slabičný a směr písma za pravoběžný; k pokusům o rozluštění se přitom právem staví skepticky.

Velmi důkladný rozbor je věnován lineárnímu písmu A. Autor registruje i nejnovější nálezy, zvláště z východokrétského Kato Zakro (cca 30 nových dokladů, jeden z nich o 25 znacích) a z Kastelli u západokrétské Chanie (na 185 epigrafických jednotek), konstatuje doložení lineárního písma A na nejméně pěti egejských ostrovech (Mélós, Théra, Kythéra, Naxos, Keós), naproti tomu na helladské pevnině nepokládá znalost tohoto písma za zaručenou. Chronologicky zaujímá podle H. lineární písmo A časové rozpětí zhruba mezi léty 1650 a 1470, přičemž tabulky z Faistu nalezené ve vrstvách z doby kolem roku 1900 autor pokládá za předchůdce stadiu mezi hieroglyfickou kurzivou a vlastním lineárním písmem. A. Heubeck právem považuje 16. stol. př. n. l. za dobu nejšířšího funkčního uplatnění egejských písem.